

Konkurrensen i Sverige 2018

Kapitel 5 Bredbandsmarknaden

RAPPORT 2018:1

Utdrag

Det här dokumentet innehåller ett utdrag ur Konkurrensverkets rapport Konkurrensen i Sverige (rapportserie 2018:1).

Du kan läsa hela rapporten på vår webbplats

<http://www.konkurrensverket.se/publikationer/konkurrensen-i-sverige-2018/>

5 Bredbandsmarknaden

Vid omregleringen av telekommarknaden hade Telia¹⁵⁷ en dominerande ställning i kraft av att företaget äger det rikstäckande kopparnätet. Många hushåll har fortfarande bredbandsabonnemang via kopparnätet vilket ger Telia en särställning bland telekomoperatörerna. Abonnemang via fibernät blir dock vanligare. I dag har fler hushåll internetabonnemang via fiber än via kopparnätet. Andra bredbandsföretag kan dock köpa tillträde till nät som Telia eller någon annan aktör äger.

Både staten och EU har identifierat fördelarna med att hushåll och arbetsplatser är uppkopplade med snabbt bredband. I december 2016 presenterade regeringen en ny bredbandsstrategi¹⁵⁸. Enligt strategin ska i princip alla hushåll ha tillgång till bredband i någon form och 95 procent av befolkningen ha tillgång till bredband om 100 Mbit/s år 2020.

5.1 Infrastruktur och utbyggnad

År 2016 saknade färre än 60 hushåll tillgång till bredbandsuppkoppling i någon form¹⁵⁹ och 66 procent av hushållen hade tillgång till internetuppkoppling via fibernät. Ytterligare 13 procent av hushållen fanns i absolut närhet till fibernät¹⁶⁰. Andelen hushåll som

¹⁵⁷ Här används kortformen Telia i stället för Teliasonera.

¹⁵⁸ Regeringskansliet (2016) *Sverige helt uppkopplat 2025 – En bredbandsstrategi*.

¹⁵⁹ Inklusive bredbandsanslutningar via kopparnätet. PTS (2017) *PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016* Rapport PTS-ER-2017:7, s. 22.

¹⁶⁰ <http://statistik.pts.se/bredband/> Tillgång till fast bredband och telefoni. Med "absolut närhet" avses 50 meter.

har tillgång till internet via kabel-tv-nätet är 38 procent. Beräkningar över hur många medborgare som har tillgång till konkurrerande höghastighetsnät, det vill säga parallell bredbandsinfrastruktur, är komplicerade, men i en promemoria uppskattar Post- och telestyrelsen (PTS) andelen fiberanslutna lägenheter i flerfamiljshus som även har tillgång till kabel-tv-nätet till 44 procent.¹⁶¹

De främsta konkurrenterna till Telia på infrastrukturnivå är kommunala stadsnätoperatörer och Com Hem som äger kabelnätet. De kommunala stadsnätens samlade investeringar har under de senaste åren utgjort mellan 20 och 30 procent av den totala investeringsvolymen i fast bredbandsinfrastruktur¹⁶².

De senast tillgängliga data om antalet bredbandsanslutningar via fibernät är från år 2014. Då tillhandahölls cirka 350 000 av bredbandsabonnemangen via Telias fibernät. Resterande 950 000 abonnemang via fiber tillhandahölls företrädesvis över de kommunala stadsnäten.¹⁶³ De kommunala stadsnäten svarade således för cirka tre fjärdedelar av alla fiberanslutningar år 2014. År 2016 tillhandahölls ca 670 000 abonnemang via kabel-tv-nätet som till stor del (93 procent) ägs av Com Hem. Kabel-tv-nätet medger uppkoppling med hög hastighet. Cirka 960 000 bredbandsabonnemang går via kopparnätet, som upp till en viss kapacitetsnivå har ansetts vara utbytbar med fibernätet.¹⁶⁴

¹⁶¹ PTS (2017) *Promemoria slutkundsmarknaden 3a och 3b* (dnr 15-7200), s. 16.

¹⁶² PTS (2017) *Uppföljning av regeringens bredbandsstrategi 2017* Rapport PTS-ER-2017:6, s. 30.

¹⁶³ PTS (2015) *Beslut om fastställande av företag med betydande inflytande på marknaden för lokalt tillträde till nätinfrastruktur* 11-9306, s. 112f.

¹⁶⁴ Siffrorna från PTS (2017) *Svensk telekommunikation 2016*. Rapport 2017:10.

Tabell 5 Fast internetanslutning uppdelat på infrastruktur

Anslutning	Antal
Abonnemang via fibernät år 2014	1 300 000
Varav stadsnät	950 000
Varav Telia	350 000
Abonnemang via kabelnät år 2016 (i huvudsak Com Hem)	670 000
Abonnemang via kopparnätet år 2016 (som ägs av Telia)	960 000

De kommunala stadsnäten är en heterogen grupp bolag vars uppdrag varierar kraftigt mellan olika kommuner, vilket gör generella bedömningar om deras effekt på marknaden komplicerade. En rapport har funnit att konkurrens från stadsnät bidrar till lägre priser på internetabonnemang¹⁶⁵. Samtidigt kan kommuner agera för att hämma eller hindra konkurrens på bredbandsmarknaden. I Hässleholm har kommunen i egenskap av markägare vägrat ett privat företag tillstånd att anlägga bredband. Konkurrensverket har gjort bedömningen att detta strider mot reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet¹⁶⁶.

År 2010 utformade Konkurrensverket i samarbete med PTS och Sveriges kommuner och landsting (SKL) principer för kommunala insatser på bredbandsområdet¹⁶⁷. I takt med att stadsnätens samlade marknadsandel har ökat har frågor om hur dessa bäst bedriver sin verksamhet fått större betydelse. Regeringen har

¹⁶⁵ Mölleryd, Bengt (2015) *Development of high-speed networks and the role of municipal networks* OECD Science, technology and industry policy papers nr 26 OECD: Paris.

¹⁶⁶ 3 kap. 27 § konkurrenslagen (2008:579). Domstolsförhandlingar väntas år 2018.

¹⁶⁷ SKL, PTS och Konkurrensverket (2010) *Principer för kommunala insatser på bredbandsområdet*.

uppdragit åt PTS att utreda frågan samt frågor om hur kommunerna bäst kan bidra till regeringens bredbandsmål. Uppdraget ska redovisas i juni 2018.¹⁶⁸

I en granskning från Riksrevisionen framhölls att det på bredbandsmarknaden finns vissa brister i konkurrensen på infrastrukturnivå. Visserligen innebär den nyttillkomna utbyggnadslagen (2016:534) att tillträdande aktörer har rätt till samförläggning av fibernät vilket tar hand om en del konkurrensproblem, men vid anläggning av näten har en kritisk mängd av kunderna ofta redan tecknat avtal med den ena operatören vilket gör det ekonomiskt mindre intressant för den andra operatören att anlägga nät. Man talar om så kallat *first mover advantage*. Resultatet av detta är att konsumenten ändå möter en monopolist oavsett den aggregerade konkurrenssituationen på marknaden. Detta är särskilt påtagligt vid utbyggnad av nät till bostadsområden med enfamiljshus¹⁶⁹. För att komma till rätta med detta har PTS i sitt regleringsarbete framfört att reglerna för tillträde till fibernät till enfamiljshus kan behöva justeras¹⁷⁰.

5.2 Konkurrens mellan tjänsteleverantörer

Möjligheten att köpa tillträde till existerande bredbandsinfrastruktur innebär att företag som inte äger egna nät kan bidra till konkurrenssituationen på abonnemangsnivå. I synnerhet som kommunala stadsnät, som äger den mesta fiberinfrastrukturen, normalt sett inte säljer abonnemang själva.

¹⁶⁸ Regeringsbeslut "Uppdrag att utreda kommuners roller på bredbandsmarknaden och undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen" (N2017/04037/D, 2017-06-08).

¹⁶⁹ RiR 2017:13 *Bredband i världsklass* Riksrevisionen.

¹⁷⁰ PTS (2017) *Promemoria grossistmarknad 3a* (dnr 15-7200).

Vid utgången av 2016 fanns det 3,68 miljoner abonnenter med fast bredband. Abonnemangen som tillhandahålls via fibernät utgör nu mer än hälften av alla abonnemang på fast bredband.¹⁷¹

År 2016 hade Telia cirka 36 procent av det totala antalet abonnemang med fast bredband, inklusive bredband via kopparnätet och kabelnätet. Motsvarande andel för Com Hem och Telenor var 19 respektive 18 procent. Övriga återförsäljare hade cirka 27 procent av abonnemangen. Störst bland dessa var Bahnhof och Bredband2 som hade 6,2 och 5,3 procent av marknaden. Telias marknadsandel när det gäller antalet abonnemang har sjunkit något de senaste åren efter att ha varit relativt stabil (cirka 38–39 procent) mellan 2011 och 2014.¹⁷²

En växande trend är att fastighetsägare och samfälligheter tecknar gruppanslutningar för sina hyresgäster/medlemmar. I juni 2016 fanns det 490 000 gruppanslutna abonnemang, vilket är en ökning med 85 000 abonnemang sedan juni 2015. Enligt en kartläggning från PTS är priset vid gruppanslutningar ofta mycket fördelaktigt för slutkunden. Priserna varierar dock mellan storstäder, där tillgången till fiber är god och priserna lägre, och mindre orter, där tillgången är mer begränsad.¹⁷³ En förutsättning för att dra nytta av de positiva effekterna av konkurrens vid tecknande av gruppavtal är att det finns flera anbudsgivare. Avtalets längd bör dessutom vara begränsad.

¹⁷¹ PTS (2017) *Svensk telekommarknad 2016* s. 35. Rapport 2017:10. Mellanskillnaden jämfört med tabell 5 beror på ökningen i antalet abonnemang via fiber sedan 2014.

¹⁷² PTS (2017) *Svensk telekommarknad 2016* s. 43. Rapport 2017:10.

¹⁷³ PTS (2017) *Prisutvecklingen för mobiltelefoni och bredband* (PTS-ER-2016:34), s. 25 och 29.

5.3 Bredband i glest befolkade områden

För att stimulera utbyggnad av fibernät i glesbygd, där det inte finns förutsättningar för kommersiell utbyggnad, finns ett särskilt stöd.

Stödet delas ut till kommuner, företag och fiberföreningar som består av fastighetsägarna på orten. Under perioden 2007–2013 gick huvuddelen av stödet till fiberföreningar. Under den nuvarande stödperioden (2014–2020, som i praktiken inleddes 2016) har en större andel av stödet gått till företag och kommunala bolag.¹⁷⁴

Konkurrensverket har genomfört en studie¹⁷⁵ om möjligheterna för fiberföreningar att tillgodogöra sig vinsterna med en effektiv konkurrens i arbetet med att anlägga fibernät på landsbygden. Förutsättningarna för respektive fiberförening varierar utifrån dess särskilda förutsättningar.

Studien visade att fiberföreningarna kan tillgodogöra sig ett visst mått av konkurrens. Antalet anbud för de olika delmomenten varierade mellan 3,3 (anläggningsarbeten) och 1,8 (dokumentation). Arbetet med att dokumentera projektet var det moment som fiberföreningarna i högst utsträckning valde att göra själva. Den förhållandevis sämre konkurrenssituationen för dokumentationstjänster vägs således upp av att fiberföreningarna i högre utsträckning kan utföra detta arbete själva. Totalt sett har de flesta föreningar erhållit fler än ett anbud och vid de tillfällen som en fiberförening har kontaktat leverantörer direkt har endast ett fåtal föreningar kontaktat färre än tre leverantörer. Detta är en indikation på

¹⁷⁴ RiR2017:13 *Bredband i världsklass?* Riksrevisionen, s. 59–61.

¹⁷⁵ Konkurrensverket (2016) *Bredband i landsbygd: Byalag och konkurrens* Konkurrensverkets rapportserie 2016:8.

att fiberföreningarna i regel kan och vill tillgodogöra sig de positiva effekterna av konkurrens.

När det gäller tjänsterna i nätet är en vanlig lösning att fiberföreningen upphandlar ett abonnemang för en delmängd av de anslutna fastigheterna i syfte att få ett bra pris. Återstoden av fastigheterna kan teckna samma eller ett annat abonnemang. Motivet synes vara att leva upp till stöd villkorens krav på "öppna nät" och att utnyttja upphandlingstillfället för att pressa priset. En förutsättning för detta är förstås att det finns konkurrens mellan olika leverantörer vid anbudsförandet.

5.4 En reglerad marknad i snabb utveckling

Tillgång till bredband håller på att bli en förutsättning för att kunna ta del av grundläggande samhällsservice och att fullt ut vara delaktig i samhället. Bredbandsuppkoppling skapar förutsättningar för smarta lösningar som förenklar människors vardag och för utveckling av affärsidéer oavsett plats utan att tära på vår miljö.

EU-kommissionen har inom ramen för sitt program för en digital inre marknad föreslagit ett nytt regelverk för elektronisk kommunikation. En del i detta är så kallade symmetriska tillträdes- och konkurrensskyldigheter för operatörer. Sådana skyldigheter kan avhjälpa vissa av de upplevda konkurrensproblem som funnits med gällande tillträdesreglering eftersom symmetriska skyldigheter föreslås gälla fler än enbart den dominerande aktören. Förslaget kan dock innebära att ytterligare bolag kan komma att regleras vilket utgör en administrativ börda. Det gäller i synnerhet de lokala stadsnäten, varav många i dag står under demokratisk kontroll.

Det är en öppen fråga om mobilt bredband även i framtiden kommer att vara ett komplement till fast bredband, eller om marknaden utvecklas på ett sådant sätt att konsumenterna i framtiden väljer mobilt bredband i stället för fast uppkoppling.

Sverige anses allmänt vara en av de EU-medlemsstater där utvecklingen inom detta område har kommit längst, inte minst eftersom man tidigt identifierade fördelarna med ökad digitalisering.